

УДК 336.225.673:347.4

ПОДАТКОВИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ЗАСІБ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНИМИ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ

Гупаловська Мирослава Богданівна

к.е.н., доцент кафедри фінансів ім. С.І. Юрія

Тернопільського національного економічного університету

E-mail: kleo507@ukr.net

Анотація. У статті розглянуто теоретичні аспекти податкового контролю, проаналізовано практику його здійснення в контексті управління державними фінансовими ресурсами, окреслено перспективні шляхи підвищення ефективності податкового контролю в Україні.

Аннотация. В статье рассмотрены теоретические аспекты налогового контроля, проанализирована практика его осуществления в контексте управления государственными финансовыми ресурсами, определены перспективные пути повышения эффективности налогового контроля в Украине.

Ключові слова: державний фінансовий контроль, податковий контроль, державні фінансові ресурси, перевірка

Ключевые слова: государственный финансовый контроль, налоговый контроль, государственные финансовые ресурсы, проверка

Постановка проблеми. Державний фінансовий контроль є обов'язковим елементом ефективного управління державними фінансами. Основними складовими державних фінансів є бюджетні ресурси та кошти державних цільових фондів. Сталий розвиток будь-якої країни залежить від рівня наповненості її дохідної бази за рахунок різних платежів. Серед державних доходів України лівову частку становлять бюджетні доходи, у яких найбільшу питому вагу займають податкові надходження. Враховуючи кризову ситуацію, яка склалася в Україні, проблема наповнення бюджетів усіх рівнів стає однією з найголовніших. У зв'язку з цим важливого значення набуває розроблення системи контрольних заходів, в основі яких повинні лежати методи податкового контролю. Висока ефективність податкового контролю є однією з ключових умов забезпечення безпеки та економічного добробуту держави, що зумовлює актуальність цього дослідження.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням окремих аспектів теорії і практики податкового контролю в Україні присвячені праці таких дослідників, як: Андрущенко В.Л., Буряк П.Ю., Витвицька Н.С., Єгарміна В. Д., Залуцька Н.С., Карпінський Б.А., Кізіма А.Я., Корецький О.М., Мельник П.В., Соловійова Ю.О. та інших. Проте, сучасний стан України вимагає комплексного підходу до розв'язання основної проблеми держави – наповнення дохідної частини бюджетів,

шляхом вдосконалення податкового контролю за правильністю нарахування та своєчасністю сплати податкових платежів та зборів.

Метою статті є наукове обґрунтування теоретичних та практичних аспектів податкового контролю як засобу підвищення ефективності управління державними фінансовими ресурсами.

Обґрунтування отриманих наукових результатів. Податковий контроль – це система заходів, що вживаються контролюючими органами з метою контролю правильності нарахування, повноти і своєчасності сплати податків і зборів, а також дотримання законодавства з питань регулювання обігу готівки, проведення розрахункових та касових операцій, патентування, ліцензування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи [1]. Разом з тим, огляд наукової літератури показує, що податковий контроль розглядається як різновид державного фінансового контролю. Так, Н. Маринів стверджує, що податковий контроль – це один із видів державного фінансового контролю, який становить діяльність спеціально уповноважених суб'єктів щодо особливого об'єкта, спрямовану на забезпечення дотримання податкового законодавства платниками податків, податковими агентами та іншими суб'єктами, які забезпечують реалізацію податкового обов'язку платників податків, установлення та притягнення винних осіб до відповідальності [2, с. 15].

Подібної думки притримуються і Ю. Соловйова та Д. Рева [3; 4].

Однак, при такому визначенні ігнорується один з важливих аспектів податкового контролю, як внутрішній контроль платників податків за формуванням бази оподаткування і правильністю сплати належних податків, обов'язкових зборів і платежів. Саме тому ми погоджуємося з твердженням О. Шевчука, що податковий контроль слід розглядати як неодмінну і дуже важливу складову як державного, так і внутрішньокорпоративного фінансового контролю і самоконтролю домогосподарств [5].

Таким чином, податковий контроль, лишаючись складовою державного фінансового контролю, набуває свою особисту нішу в економічних відносинах ринкової економіки [6, с. 226].

Контролюючим органом у частині адміністрування податків і зборів є Державна фіскальна служба України (ДФС) та її територіальні органи, які забезпечують формування

та реалізацію державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями при застосуванні податкового та митного законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного соціального внеску [7].

Одним із першочергових завдань для ДФС на сьогодні є безумовне забезпечення виконання показників наповнення бюджету. ДФС забезпечує найбільшу частку доходів Зведеного бюджету України – 83,5 %. Зокрема, у 2015 році до Зведеного бюджету України забезпечено 587,1 млрд. грн. платежів, що на 162 млрд. грн., або на 38,1%, більше попереднього року [8].

Разом з тим, спостерігається тенденція щодо зменшення кількості проведених контрольно-перевірочних заходів органами ДФС (Рис.1). Це пояснюється тим, що робота ДФС спрямовується на зниження адміністративного тиску стосовно сумлінних платників податків та підвищення ефективності контрольно-перевірочних заходів щодо ризикових суб'єктів господарювання.

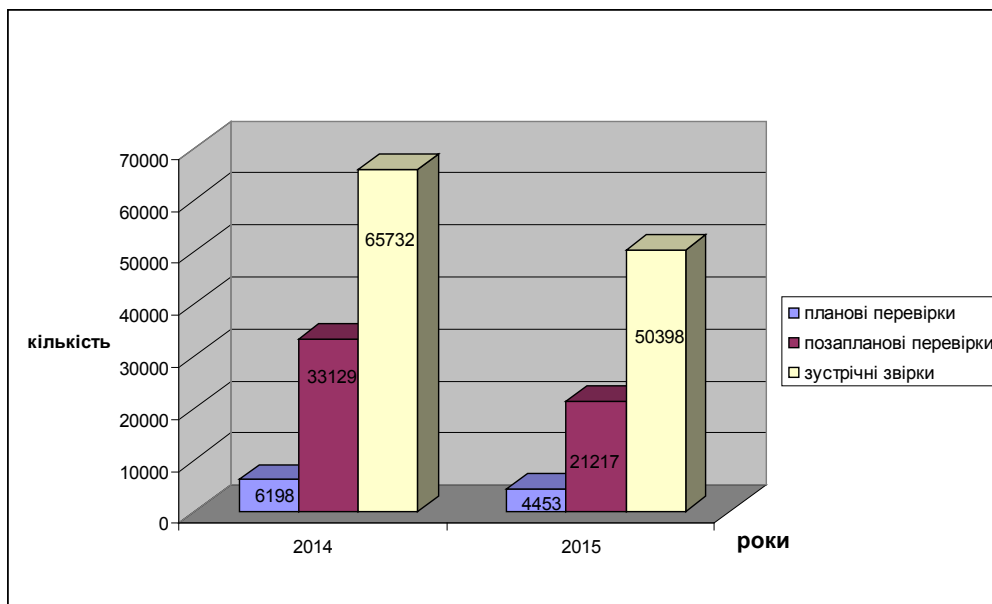

Рис. 1. Динаміка контрольно-перевірочних заходів ДФС України*

* Побудовано автором на основі [8]

Основним методом податкового контролю є перевірка. Об'єктивна передумова застосування податкових перевірок пов'язана з повноваженнями органів, які наділені правом на проведення контролюючих дій. Подібними правами у широкому сенсі наділені всі органи, що здійснюють контроль за надходженням податків і зборів до бюджетів. Однак спеціально для цієї мети створені органи Державної фіскальної служби України. Так, за результатами перевірок ДФС України у 2015 році до бюджету донара-

ховано 36,5 млрд. грн. грошових зобов'язань у т.ч. за результатами планових документальних перевірок – 18,5 млрд. грн., позапланових – 18,0 млрд. грн., що на 13,3 млрд. грн. більше, ніж у 2014 році [8].

За вісім місяців 2016 року органами ДФС України було здійснено 12403 перевірки (результати яких узгоджено), за результатами яких сума донарахованих бюджетних зобов'язань, яка підлягає погашенню становить 3856254 тис. грн. (рис. 3.).

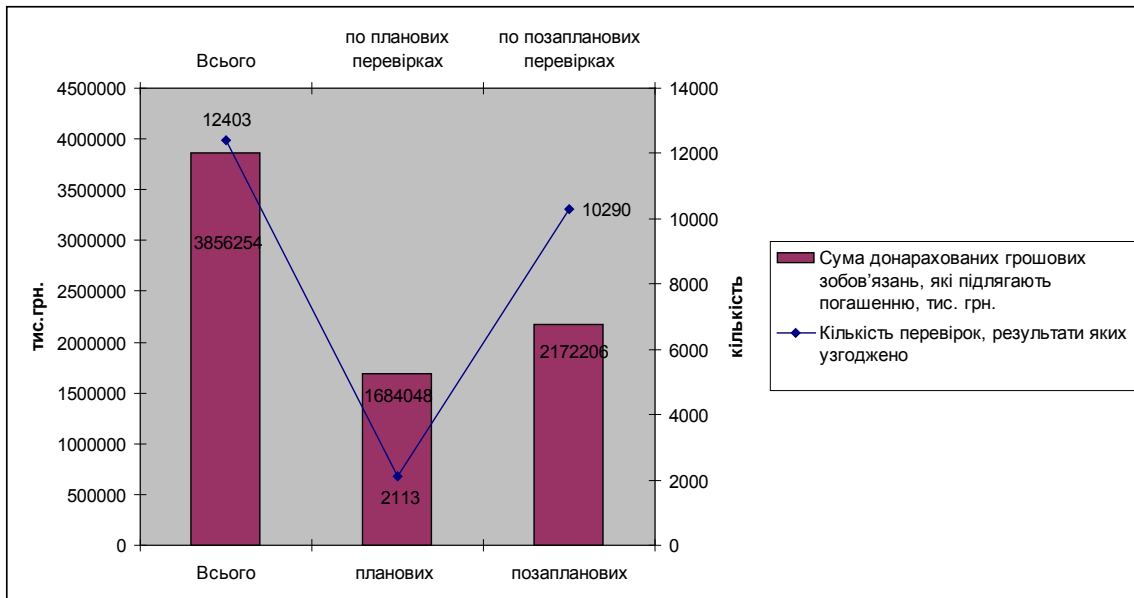

Рис. 3. Основні показники контрольно-перевірочної роботи Державної фіскальної служби України за січень – серпень 2016 року*

* Побудовано автором на основі [8]

Разом з тим, ми підтримуємо думку В. Д. Єгарміної про те, що головним завданням податкового контролю слід вважати не збільшення сум донарахувань за результатами проведених перевірок і констатації порушень податкового законодавства, а виявлення причинно-наслідкових зв'язків виявлених порушень, розробка конкретних пропозицій і заходів по удосконаленню податкового законодавства і переходу від примусового стягнення податків і зборів до добровільного виконання податкових зобов'язань перед державою як юридичними так і фізичними особами. [9]

Тому, вважаємо за доцільне, виділити наступні напрями удосконалення податкового контролю в Україні:

- реформування системи органів державного податкового контролю, уточнення їх завдань та функцій;
- дотримання ефективної взаємодії між суб'єктами податково-го контролю та іншими державними контролюючими інституціями, формування спільних баз даних та процедур обміну інформацією, забезпечення стабільності

форм та механізмів податкової звітності;

- розвиток превентивного податкового контролю, який сприятиме формуванню високої податкової культури суспільства;
- забезпечення реальної прозорості податкового процесу;
- визначення цільових орієнтирів і норм контролю;
- підвищення гнучкості системи податкового контролю, в тому числі забезпечення її адаптивності до нових умов [10].

Висновок. Висока дієвість податкового контролю є однією з умов підвищення ефективності управління державними фінансовими ресурсами. В основі ефективного податкового контролю повинно бути забезпечення виконання конституційного обов'язку з сплати податків та оперативного реагування на відхилення у податковому процесі. Разом з тим, розроблення конкретних рекомендацій щодо вдосконалення процедур здійснення податкового контролю та уточнення теоретико-методологічних засад сприятиме підвищенню його дієвості та ефективності.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI (з змінами і доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

2. Маринів Н.А. Податкова перевірка як організаційно-правова форма реалізації податкового контролю: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: / Н.А. Маринів. – Х.: ХНУВС, 2007. – 20 с.

3. Соловійова Ю. О. Податковий контроль як спеціальний вид державного фінансового контролю [Електронний ресурс] / Ю. О. Соловійова. — Режим доступу: http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=250.
4. Рева Д. В. Правове регулювання податкового контролю в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук / Д. В. Рева. — Х.: НЮАУ, 2005. — 20 с.
5. Шевчук О. Теоретичні засади розвитку податкового контролю / Олег Шевчук // Вісник КНТЕУ. — 2012. — № 2. — С. 74-83
6. Корецький О.М. Податковий контроль як необхідна умова функціонування ефективної податкової системи / О.М. Корецький // Державне управління: удосконалення та розвиток. — 2012. — Вип. 2. — С.224-233.
7. Положення про Державну фіскальну службу України від від 21 травня 2014 р. № 236 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/236-2014-%D0%BF>
8. Звіти про виконання плану роботи Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://sfs.gov.ua>
9. Єгарміна В. Д. Податковий контроль: теоретичні засади і практика застосування / В. Д. Єгарміна // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. — 2011. — № 1. — С. 166-176
10. Гупаловська М. Б. Податковий контроль як важлива складова державного фінансового контролю / М. Б. Гупаловська // Управління фінансами держави, регіону, підприємства та домогосподарства: погляди науковців і практиків: збірн. тез. доп. Другої Всеукр. Інт.-конф., ТНЕУ, 11 квітня 2016 р.— Тернопіль: Вектор, 2016. — С. 23-26